

СЪВМЕСТЯВАНЕ НА РАБОТА СЪС СЕМЕЕН ЖИВОТ

През 2010 г. към Наблюдението на работната сила е включен допълнителен модул „Съвместяване на работа със семеен живот” с цел да се получи статистическа информация за:

- лицата, полагащи грижи за гледане на деца или на болни, много възрастни, хора с увреждания, както и за ограниченията за участие на пазара на труда, произтичащи от липсата на подходящи услуги за гледане деца и възрастни;
- степента на гъвкавост на работното време от гледна точка на съвместяването на работата със семейните задължения;
- използването на допълнителен отпуск по майчинство, на родителски отпуск или друго прекъсване на работа или намаляване на работното време, свързани с полагането на грижи за деца.

Полагане на грижи за деца на възраст до 14 навършени години

Според резултатите от изследването през 2010 г. 1 263.1 хил. лица на възраст 15 - 64 навършени години се грижат за свои или за други деца на възраст до 14 навършени години. От тях 858.4 хил., или 68.0% съвместяват грижите с изпълнението на трудовите си задължения.

Броят на икономически неактивните лица на 15 - 64 години, които се грижат за деца на възраст до 14 навършени години, е 304.4 хил., или 24.1% от всички полагащи грижи за деца от тази възрастова група, като по пол този дял е значително по-висок при жените - 33.3%, в сравнение с мъжете - 13.2%.

Таблица 1

Лица на 15 - 64 навършени години, грижещи се за деца на възраст до 14 навършени години, по икономическа активност

Икономическа активност	(Хиляди)		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	1263.1	578.0	685.1
Заети	858.4	449.5	408.9
Безработни	100.3	52.1	48.2
Лица извън работната сила	304.4	76.4	228.0

От всички заети на 15 - 64 навършени години, които имат поне едно собствено или на съпруга/съпругата дете до 14 навършени години, живеещо в домакинството, 201.7 хил., или 25.6% използват услуги за гледане на деца (детски ясли, детски градини, платени детегледачки и др.). За преобладаващата част от тези лица - 81.0%, продължителността на използваните услуги надхвърля 20 часа седмично.

Според резултатите от изследването една четвърт (102.1 хил.) от грижещите се за деца незаети лица на възраст 15 - 64 навършени години биха работили при наличие на подходящи услуги за гледане на деца. От тях 30.5% (31.1 хил.) са мъже и 69.5% (71.0 хил.) - жени. За 20.1% основната причина да не работят е липсата на услуги за гледане на деца в района, в който живеят, а за 41.8% - неприемливостта да използват наличните услуги поради високата им цена.

Таблица 2

Незаети лица на 15 - 64 навършени години (грижещи се за деца до 14 навършени години), които биха работили при наличие на подходящи услуги за гледане на деца

Причини за неизползване на услугите	Брой - хил.	Относителен дял от общия брой незаети, грижещи се за деца - %
Общо	102.1	25.2
Според основната причина да не ползват услугите:		
Липса на детски заведения или други услуги за гледане на деца	20.5	5.1
Цената на предлаганите услуги	42.7	10.5
Незадоволително качество на предлаганите услуги	10.3	2.6
Друга причина, свързана с липсата на подходящи услуги за гледане на деца	28.6	7.1

Полагане на грижи за възрастни

През 2010 г. 437.6 хил. лица на възраст 15 - 64 навършени години се грижат за болни, много възрастни, хора с увреждания и други лица на 15 и повече навършени години, нуждаещи се от грижи. От лицата, грижещи се за възрастни, 59.8% са заети, 8.5% - безработни, а 31.7% са лица извън работната сила.

Таблица 3

Лица на 15 - 64 навършени години, грижещи се за възрастни, по икономическа активност

Икономическа активност	(Хиляди)		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	437.6	197.6	240.1
Заети	261.7	125.1	136.6
Безработни	37.2	19.7	17.5
Лица извън работната сила	138.8	52.7	86.0

От незаетите лица на 15 - 64 навършени години, грижещи се за възрастни, 44.6 хил., или 25.3% биха работили при наличие на подходящи услуги за гледане на болни и възрастни хора. Като основна пречка за започване на работа, 41.7% от незаетите (които биха работили) посочват високата за тях цена на предлаганите услуги за гледане на възрастни хора.

Таблица 4

Незаети лица на 15 - 64 навършени години (грижещи се за възрастни), които биха работили при наличие на подходящи услуги за гледане на възрастни

Причини за неизползване на услугите	Брой - хил.	Относителен дял от общия брой незаети, грижещи се за възрастни - %
Общо	44.6	25.3
Според основната причина да не ползват услугите:		
Липса на заведения или други услуги	10.1	5.7
Цената на предлаганите услуги	18.6	10.6
Незадоволително качество на предлаганите услуги	4.3	2.4
Друга причина, свързана с липсата на подходящи услуги за гледане на възрастни	11.6	6.6

Гъвкавост на работното време

Гъвкавостта на работното време е от голямо значение за съвместяването на трудовия и семейния живот. Резултатите от изследването показват, че от общия брой на наетите лица на 15 - 64 навършени години, които се грижат за деца на възраст до 14 навършени години или за възрастни, 91.1% работят при фиксирано начало и край на работното време (определени от работодателя), а само 8.9% имат по-гъвкава форма на работното време.

Таблица 5

Наети лица на 15 - 64 навършени години, грижещи се деца на възраст до 14 навършени години или за възрастни, според организацията на работното време и по пол

Организация на работното време	(Хиляди)		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	904.6	448.3	456.4
Фиксирано начало и край на работното време	823.8	399	424.8
Без фиксирано начало и край, но с точно определен брой часове на ден	30.3	19.5	10.7
Гъвкаво работно време с определен брой дни за седмица, месец или друг период от време	19.1	12.2	6.8
Самостоятелно определяне на работното време	8.9	5.1	3.8
Друга	21.4	11.6	9.8
Непосочено	1.2	0.7	0.5

Гъвкавостта се изразява освен в различните форми на работно време и във възможността лицата, работещи при фиксирано работно време, при необходимост да променят началото или края на работния ден поне с един час, независимо дали отсъствието се компенсира или не. От наетите, грижещи се за деца или възрастни и работещи на фиксирано работно време, 13.8% посочват, че обикновено имат възможност при необходимост да променят работното си време по семейни причини (вкл. грижи за деца или за възрастни, хора с увреждания, болни), 36.2% могат да направят това по изключение, а 50.0% считат това за невъзможно.

Методологични бележки

Изследването „Съвместяване на работа със семеен живот” е проведено като допълнителен модул към Наблюдението на работната сила през 2010 година.

Наблюдението на работната сила е извадково изследване, което се провежда чрез обикновените домакинства в страната и осигурява информация за икономическата активност на населението на 15 и повече навършени години. Методологията и основните понятия, използвани в изследването, могат да се намерят на интернет страницата на НСИ (www.nsi.bg, раздел „Пазар на труда”).

Допълнителният модул „Съвместяване на работа със семеен живот” е проведен съгласно Регламент на Европейската комисия № 20/2009, което осигурява съпоставимост на резултатите в рамките на Европейския съюз.

Обект на изследване са лицата на възраст 15 - 64 навършени години.

Под **грижи за отглеждане на деца и за гледане на възрастни, болни, хора с трайни увреждания** се разбира **регулярно** (ежедневно, ежеседмично или с друга определена периодичност) **и без заплащане** оказване на помощ, за която е поет ангажимент, **например**: лични грижи - хранене, обличане, миене; *за децата* - подготовка на домашни; различни занимания, разходки и игри; четене; придружаване от дома до детското заведение или училището и/или обратно; *за възрастните* - придружаване при излизане извън дома или извършване на физически действия; помощ при извършване на домакински дейности, поддържане на хигиена в жилището; помощ при попълване на документи, плащане на сметки и други.

В броя на лицата, които се грижат за деца, се включват всички лица (на 15 - 64 навършени години), които имат собствени и/или на съпруга/съпругата деца на възраст до 14 навършени години, живеещи в домакинството, и/или се грижат за други деца на възраст до 14 навършени години, независимо дали живеят в домакинството или не - например внук, по-малък брат/сестра, дете на роднини, съседи или приятели.

Услугите за гледане на деца и възрастни, болни, хора с трайни увреждания включват: детски ясли, детски градини, предучилищни заведения, дневни центрове за деца и възрастни, центрове за социална рехабилитация и интеграция, платени занимални, платени детегледачки, лични и социални асистенти, социален патронаж и други, извършвани обикновено срещу заплащане или субсидирани от държавата, общината или от работодателя.

Под **подходящи услуги** се разбират услуги, които са:

- налични в района - на приемливо разстояние (от гледна точка на пътуването до тях), има свободни места в тях, удобни по отношение на работното време;
- със задоволително качество според преценката на анкетираното лице (което помага) или на лицето, на което се помага;
- приемливи от гледна точка на цената за лицето, на което се помага или за лицето, което помага.

Данните са получени от подизвадки от домакинствата, анкетираны по Наблюдението на работната сила през четирите тримесечия на 2010 година.

При оценката на резултатите са използвани данни за населението на страната към 31.12.2009 година.

Поради направените закръглени в някои случаи общите данни могат да се различават незначително от сумата на отделните групи, включващи се в тях.

По-подробни данни за изследването може да намерите на интернет страницата на НСИ www.nsi.bg, раздел „Пазар на труда”, Наблюдение на работната сила, Специфични показатели.